

Prikaz knjige

Marija Ljubičić

Palijativna zdravstvena njega

Naklada Slap: Jastrebarsko, 2020.,
format: 17,5 x 24,5 tvrdi uvez, opseg: 215 str.,
ISBN: 978-953-191-893-0

U izdanju Naklade Slap i uz odobrenje za objavljivanje ovog udžbenika Senata Sveučilišta u Zadru, tiskan je sveučilišni udžbenik pod naslovom „*Palijativna zdravstvena njega*“ autorice Marije Ljubičić, magistre sestrinstva, višeg predavača Sveučilišta u Zadru, Odjela za zdravstvene studije, preddiplomskog i diplomskog studija sestrinstva i glavne medicinske sestre Odjela za pedijatriju u Općoj bolnici u Zadru.

Autorica u predgovoru naglašava osnovne razloge nastajanja knjige. Iščitava se da je idejno osnovni pokretač i inspiracija autorici za stvaranje ovog hvalevrijednog udžbenika golemo profesionalno iskustvo u provođenju i upravljanju u zdravstvenoj njezi te u području obrazovanja budućih medicinskih sestara/tehničara različitih kompetencija, s jedne strane, i nedostatak literature na hrvatskom jeziku za ovu univerzalnu i svakodnevnu potrebu i primjenu znanja u skrbi palijativnih bolesnika, s druge strane.

Udžbenik je strukturiran u 12 logično poredanih poglavlja, praćenih sa 63 slikovne ilustracije, pri čemu je poštovana sinergija primjera/slika i popratnog napisanog teksta kako bi čitatelj imao bolju i jasniju mogućnost povezivanja slika s gradivom u tekstu. Udžbenik predstavlja i promiče nacionalne standarde i identitet važećih nacionalnih politika sustava zdravstva i obrazovanja. Svi navodi i cjelokupni sadržaj udžbenika su

objektivni, sukladni stavovima struke i provjerljivi, u konačnici, lektorirani i recenzirani od strane renomiranih stručnjaka iz područja palijativne skrbi. Udžbenik je napisan korištenjem suvremenih didaktičkih načela, pri čemu student/čitatelj može razlikovati bitne sadržaje jer su za svaku nastavnu cjelinu istaknuti ishodi učenja. Ishodi učenja (engl. *Learning Outcomes*), kao jedna „nova“ paradigma u procesu obrazovanja, su tvrdnje o tome što se očekuje od studenta/učenika da zna, razumije, može napraviti ili vrednovati kao rezultat procesa učenja. Pisani sadržaji pridonose razvoju kompetencija i usvajanju ishoda koji su definirani kurikularnim dokumentima u predmetu palijativne zdravstvene njege te omogućuje međupredmetnu povezanost.

Udžbenik Palijativna zdravstvena njega razumljivo je napisan, jasno artikulira sadržaje u potrebi za skrb palijativnog bolesnika kao i podršku njegovoj obitelji/njegovatelju, te samim time može biti dobra platforma za poticanje unutarnje motivacije za učenje. Udžbenik je napisan na način da je primjeren učenicima/studentima te svim profilima zdravstvenih djelatnika, osobito medicinskim sestrama/tehničarima, dajući mogućnost povezivanja novih sadržaja s prethodno stečenim znanjem. Sadržaj udžbenika nudi mogućnost čitatelju da samostalno uči, kritički promišlja i time se pripremi za samostalno izvođenje intervencija u procesu skrbi osoba od neizlječive bolesti i na kraju života. Knjiga započinje uvodnim poglavljem, u kojemu autorica objašnjava osnovne pojmove vezane za palijativnu skrb te povezuje potrebne vještine medicinske sestre/tehničara današnjeg suvremenog sestrinstva s pacijentovim potrebama u palijativnoj skrbi, i na neki način uvodi čitatelja u poglavlja koja slijede. S obzirom na to da još uvijek postoji velika heterogenost vezana uz terminologiju u palijativnoj skrbi, autorica se u drugom poglavlju, pod nazivom „*Terminologija u palijativnoj skrbi*“, bavi pojašnjavanjem osnovne terminologije vezane za temeljne, popratne pojmove i definicije palijativne zdravstvene njege. Na jasan način artikulira sintezu pojmova palijativne medicine, zdravstvene njege s interdisciplinarnim pristupom u palijativnoj skrbi kao širem pojmu koji uključuje i rad u zajednici, uključenost udruga, religijskih organizacija i sl. S obzirom na to da je skrb za osobe koje umiru i pate dio ljudske povijesti, u trećem poglavlju, pod nazivom „*Povijesni razvoj hospicija, palijativne skrbi i palijativne zdravstvene njege*“, autorica integrira sadržaje vezane za civilizacijska povijesna kretanja skrbi umirućih iz antičkih i grčkih razdoblja p.n.e. i kronoloških zbivanja prvih hospitala iz 4. stoljeća pa sve do danas. Nadalje, ovo poglavlje prikazuje povijesni razvoj prvog ko-

rištenja pojma palijativne skrbi te kronološka zbivanja vezana za donošenje različitih deklaracija i povelja na globalnoj i europskoj razini kao temeljnih ljudskih prava na skrb pri kraju života. Autorica posebno opisuje nacionalni povijesni razvoj počevši od 559. godine do današnjih važećih nacionalnih programa palijativne skrbi, navodeći pokrenute promjene u obrazovanju i stjecanju različitih razina kompetencija za palijativnu zdravstvenu njegu. Preduvjet težnje u zadovoljavanju glavnog cilja palijativne skrbi „dostojanstvena smrt kao i dostojanstven život do samoga kraja“ je dobra procjena potreba. Tako autorica u četvrtom poglavlju, pod nazivom „*Potrebe za palijativnom skrbi*“, opisuje stanja koja upućuju na prepoznavanje pacijenata kojima je potrebna palijativna skrb. Jednako tako navodi nužnost korištenja standardiziranih alata i instrumenata za brzu kvalitetnu procjenu ističući osnovne i pomoćne alate kao i popratne skale u svakodnevnoj primjeni, koje se koriste i tijekom procesa zdravstvene njege na svim organizacijskim razinama palijativne skrbi. Unutar petog poglavlja, koje ima naslov „*Zdravstvena njega u palijativnoj skrbi*“, autorica predstavlja ciljeve, teorijske koncepte, filozofiju i osnovna načela palijativne zdravstvene njege. Zdravstvena njega definirana je Zakonom i posebnim pravilnicima i jedna je od kompetencija medicinske sestre/tehničara. Zdravstvena njega uključuje primjenu specifičnih znanja i vještina temeljenih na znanstvenim spoznajama iz područja sestrinstva, prirodnih, medicinskih i humanističkih znanosti, a ciljevi palijativne zdravstvene njege su proizvod integracije navedenog usmjerene na individualne potrebe. Autorica temeljito navodi ciljeve povezujući ih s različitim konceptualnim modelima i teorijama iz područja sestrinstva i drugih teoretičara koji imaju važan utjecaj u sestrinstvu i postavljanju prioriteta u zdravstvenoj njezi. Također opisuje načela palijativne skrbi koja su odraz vrijednosti u primjeni dobre prakse

tijekom pružanja zdravstvene njege. Načela zaokružuju filozofiju palijativne skrbi, a odnose se na: autonomiju, dostojanstvo, odnos između pacijenata i medicinske sestre/tehničara, stav prema životu i smrti, komunikaciju, kvalitetu života, informiranje javnosti, multiprofesionalni pristup i žalovanje. Okvire koje autorica navodi u potrebi promatranja pacijentovih ponašanja jesu Maslowljeva piramida ljudskih potreba i 14 osnovnih potreba prema Virginiji Henderson, teoriji ili modelu koji definira pristup praksi palijativne zdravstvene njege. Model Virginije Henderson naglašava osnovne ljudske potrebe kao središnji fokus pri utvrđivanju potreba u procesu palijativne zdravstvene njege. Ovo poglavlje, kao i šesto, pod nazivom „*Specifičnosti zdravstvene njege u pacijenata s potrebama za palijativnom skrbi*“, čine središnji dio udžbenika, u kojem autorica opisuje kompetencije medicinskih sestara/tehničara u kojima dominiraju sadržaji za potrebe pružanja ove uistinu specifične zdravstvene njege. Na sustavan način daje pregled i predstavlja potpuno zaokruženu cjelinu postupaka praćenih slikovnim ilustracijama za sve oblike prehrane, hidracije, ublažavanje patnje i neugodnih simptoma vezanih uz sve organske i psihičke sustave. Autorica prilično jasno upućuje na bol kao najčešćeg pratitelja kod palijativnih pacijenata. Uz navođenje definicije boli i objašnjavanje mehanizama nastajanja boli, na Slici 40 jasno daje prikaz podjele boli. Adekvatna kontrola boli zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje farmakoterapiju, edukaciju, podršku u liječenju i kontinuirano praćenje boli, pri čemu se autorica bavi složenostima u procjeni i načinima ublažavanja. U didaktičnom smislu, prikaz četiriju skala za procjenu boli ima praktičnu vrijednost jer se može koristiti u edukacijskom procesu i u procesu rada. U sedmom poglavlju, pod nazivom „*Psihološki aspekti u palijativnoj zdravstvenoj njezi*“, autorica se posvetila opisanju toga kako progresija neizlječive bolesti

u kojoj su simptomi jaki i prisutna intenzivna bol rezultira različitim psihičkim problemima kod palijativnog pacijenta. Taj prisutni kumulativni efekt multiplih socijalno-medicinskih poteškoća u pravilu dovodi do psihičke dekompezacije s različitim psihološkim reakcijama. Jasno su opisani pacijentovi obrambeni mehanizmi, faze prihvatanja i sama percepcija umiranja. O tome kako komunicirati i na koji način priopćiti loše vijesti i pacijentu i obitelji, autorica govori u osmom poglavlju, pod nazivom „*Komunikacijske vještine u palijativnoj zdravstvenoj njezi*“. Prikazujući korake protokola i sestrinske intervencije za uspješnu komunikaciju uvelike olakšava medicinskim sestrama razumjeti, naučiti i u praksi primijeniti vrlo zahtjevan oblik komuniciranja s pacijentom na kraju života. Autorica u devetom poglavlju „*Skrb na kraju života*“ navodi postupke sestrinske skrbi na kraju života i nakon smrti. Tugovanje i žalovanje su procesi koji se pojavljuju kao reakcija na gubitak bliske osobe, dok sam tijek žalovanja i način nošenja nije kod svakoga isti. U desetom poglavlju, nazvanom „*Žalovanje*“, autorica se bavi načinima kako medicinska sestra može ožalošćenima olakšati prolazak kroz faze procesa žalovanja. Etičkim načelima i sustavima vrijednosti u palijativnoj zdravstvenoj njezi bavi se u jedanaestom poglavlju „*Etički aspekti u palijativnoj zdravstvenoj njezi*“. Spominje etička promišljanja i etičke dvojbe u zdravstvenoj njezi, uz objašnjenje nekih još kontroverznih tema u društvu, kao što su eutanazija, distanzacija i ortotanazija. Medicinske sestre kao i svi drugi profesionalci, njegovatelji, članovi obitelji u skrbi za palijativnog bolesnika suočavaju se s bolestima teškog kliničkog tijeka, zahtjevnom skrbi i smrti. Često ta skrb traje duže vrijeme u kojemu svi uključeni u skrb imaju povećan rizik za izgaranje. Autorica udžbenik završava poglavljem koje se bavi podrškom, pod nazivom „*Podrška sudionicima u palijativnoj skrbi*“.

Toplo bih preporučila ovaj vrijedan udžbenik jer predstavlja važan doprinos stručnoj i medicinskoj znanstvenoj literaturi Republike Hrvatske. Djelo je potpuno zaokružena cjelina, pisano je spajanjem znanja i iskustva na profesionalnom nivou, s biranim izborom sadržaja koji zadovoljava potrebe za učenje prvenstveno učenika i studenata studija sestrištva, medicinskih sestra/tehničara u procesu rada, njegovatelja. Može biti od koristi svim

drugim zdravstvenim profesionalcima i laicima i uvjeren sam da će biti korišteno i dostupno u svim visokoškolskim bibliotekama. Obradene teme značajne su, mogu biti svojevrstan vodič i smatram da će lako naći svoje mjesto kod stručnih, znanstvenih i drugih interesnih skupina.

Mara Županić

Korespondencija: Mara Županić
mara.zupanic@zvu.hr

Online: 11. 05. 2023.